

Теоретико-практичне обґрунтування моделі фахівця фармацевтичного профілю на основі компетентнісного підходу

У статті подано теоретико-практичне обґрунтування моделі фахівця фармацевтичного профілю на основі компетентнісного підходу, зроблено огляд проблеми в літературних джерелах і дослідженнях науковців, зокрема, у системі охорони здоров'я. Запропоновано проектування моделі майбутнього фахівця фармацевтичного профілю з урахуванням специфіки професійної фармацевтичної діяльності та фармацевтичної освіти. Визначено професійно важливі компетентності та якості фахівця фармацевтичного профілю і модель на їх основі.

В статье представлено теоретико-практическое обоснование модели специалиста фармацевтического профиля на основе компетентностного подхода, сделан обзор проблемы в литературных источниках и исследованиях ученых, в частности, в системе здравоохранения. Предложено проектирование модели будущего специалиста с учетом специфики профессиональной фармацевтической деятельности и фармацевтического образования. Определены профессионально важные компетентности и качества специалиста фармацевтического профиля и модель на их основе.

In clause the theoretical and practical substantiation of model of the expert of a pharmaceutical structure on the basis of the competence is presented, the review of a problem in references and researches of scientists, in particular, in system of public health services is made. Designing model of the future expert in view of specificity of professional pharmaceutical activity and pharmaceutical education is offered. Are certain professionally important competence and quality of the expert of a pharmaceutical structure and model on their basis.

Проблеми моделювання висвітлені у наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, Б. Ясько, модель фахівця розуміє як концептуальну конструкцію, яка відображає об'єм і структуру професійних і соціально-психологічних якостей, знань, умінь, які у сукупності являють собою узагальнену характеристику суб'єкта праці як представника певної професійної популяції [9]. На думку В. Семиченко модель – системне явище, яке відображає суттєві властивості і відносини оригінала, а також у точно вказаному стилі змінює цей оригінал та разом з вивченням оригінала надає про нього нову інформацію [6]. Модель спеціаліста, як зазначає О. Смірнова це переважно

„...описовий аналог, що відображає головні характеристики об'єкта, який є узагальненим образом спеціаліста певного профілю” [7].

Характеристика компетентнісної моделі відображена у працях російських учених В. Байденка, В. Пугача, Н. Селезньової та інших, яка підготовлена за результатами науково-дослідницького проекту „Розробка моделі бакалавра зі спеціальності та магістра зі спеціальності”. На відміну від попередніх моделей, модель фахівця на основі компетентнісного підходу орієнтована на виробничу діяльність, менш жорстко прив'язана до конкретного об'єкта і предмета праці. Це забезпечує мобільність випускників в умовах ринку праці, які змінюються [1].

Ми звернулись до публікацій К. Платонова, який присвятив дослідження із зазначеної проблеми в системі охорони здоров'я та звернув увагу на необхідність урахування низки факторів на прикладі моделі лікаря:

- ✓ перелік вимог, які об'єктивно висувуються до фахівця-медика вищої кваліфікації;
- ✓ соціальний статус лікаря: його повноваження, права, обов'язки, персональна і громадська відповідальність;
- ✓ зміст видів діяльності: професійно-трудова, науково-дослідницька, суспільно-політична, організаційно-управлінська, санітарно-просвітницька, комунікативна та ін;
- ✓ зміст конкретних соціальних ролей, які повинні бути успішно реалізовані фахівцем у різних видах діяльності;
- ✓ ступінь відповідності особистісних даних молодого фахівця об'єктивному змісту професії медика, лікаря, ученого, наукового співробітника [4].

У процесі розробки моделі враховано сутність моделювання та використано особистісно діяльнісний, особистісно-орієнтований та системний підходи, які передбачають аналіз професійної діяльності фахівця та його професійно значущі та особистісні якості фахівця.

При розробці моделі майбутнього фахівця використано напрацювання вчених у системі охорони здоров'я та в системі фармацевтичної освіти (І. Вітенко, І. Гриценко, І. Зупанець, Т. Каленюк, З. Мнушко, В. Толочко, В. Черних та інші), враховано вимоги до професіоналів фармацевтичної галузі, що розглянуті в публікаціях А. Бабського, Т. Краснянської, М. Пономаренка, В. Сятині та ін. [5, 8].

У системі неперервної фармацевтичної освіти побудова моделі майбутнього фахівця фармацевтичного профілю (фармацевта, провізора) зумовлена тим, що модель дає повне уявлення цілісного змісту професійної діяльності, її внутрішню структуру, взаємозв'язки та залежність окремих елементів.

При розробці моделі провізора, в основу якого покладено компетентнісний підхід, враховано посадові інструкції, соціально-психологічні характеристики, результати опитувань, анкетування, спостереження, освітньо-кваліфікаційні характеристики. Ми поділяємо точку зору, що модель фахівця носить системний характер, відображає переваги кваліфікаційного та компетентнісного підходів. Узагальнена модель діяльності фахівця містить: цілі діяльності фахівця; функції, до виконання яких повинен бути підготовлений фахівець, про результати компетентності фахівця та його особистісних якостей, які повинні бути сформовані як професійно важливі; навички прийняття рішень, пов'язані з діяльністю.

При визначенні компетентностей майбутнього провізора було проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців фармації, у т. ч. досвід визначення вимог до провізора в сучасних умовах праці, його кваліфікаційні характеристики, посадові інструкції тощо. Досвід розробки компетентнісної моделі сучасного фармацевта і провізора в Росії, який було проведено Курським державним медичним університетом спільно з Інститутом інформації та інформаційних технологій ФДУ НЦЕСМП Росздоровнагляду показав, що фармацевти досить часто виконують професійні обов'язки провізорів. Групою експертів було визначено орієнтовний пакет

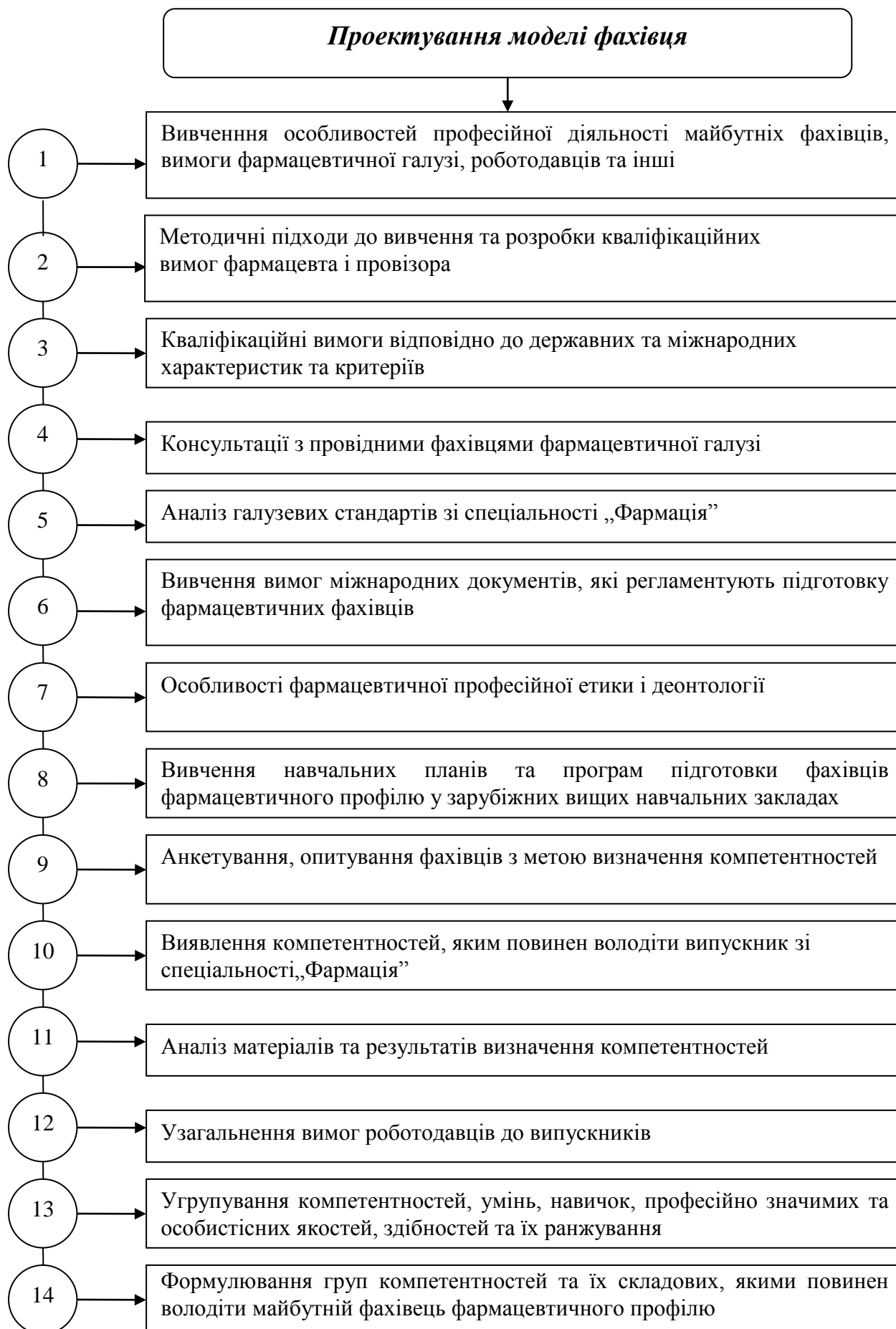
компетентностей як для фармацевта, так і для провізора, який було покладено в основу розробки нових освітніх стандартів. Крім того, на думку дослідників, внесено зміни в номенклатуру спеціальностей, за якими здійснюється підготовка; тематику і зміст навчання у системі післядипломної освіти тощо [3].

Отже, модель майбутнього фахівця передбачає моделювання результатів навчання як норм якості. У моделі фахівця фармації це означає відображення в системному та цілісному вигляді результатів навчання; формування результатів як готовність студента/випускника продемонструвати відповідні компетентності. Виходячи з наведеного, при розробці моделі провізора враховано, що на сучасному етапі роботодавцям потрібна не кваліфікація, яка асоціюється з умінням виконувати ті чи інші операції, а компетентності, в яких поєднуються кваліфікації та соціальна поведінка, професійні і особистісні якості фахівця тощо.

При відборі респондентів були визначені випускники, які закінчили фармацевтичний факультет 1-5 років. Серед випускників, які недавно закінчили ВНЗ (1-3 р.) незначна кількість, оскільки вони можуть бути розчаровані у виборі професії і дати неправдиву відповідь. Особливо це стосується професійних компетентностей.

Виходячи з наведеного, при розробці моделі провізора враховано, що на сучасному етапі роботодавцям потрібна не кваліфікація, яка асоціюється з умінням виконувати ті чи інші операції, а компетентності, в яких поєднуються кваліфікації та соціальна поведінка, професійні і особистісні якості фахівця тощо.

Представники фармацевтичних фабрик, заводів та фірм приймають на роботу випускників фармацевтичних факультетів ВНЗ медичного та фармацевтичного спрямування, тому вони зацікавлені в підготовці компетентних кадрів. Під час проведення анкетування було зроблено акцент на необхідність даного дослідження та наміри навчального закладу внести необхідні зміни в організацію навчального процесу, зміст навчання, форми та методи навчання, методику викладання тощо.

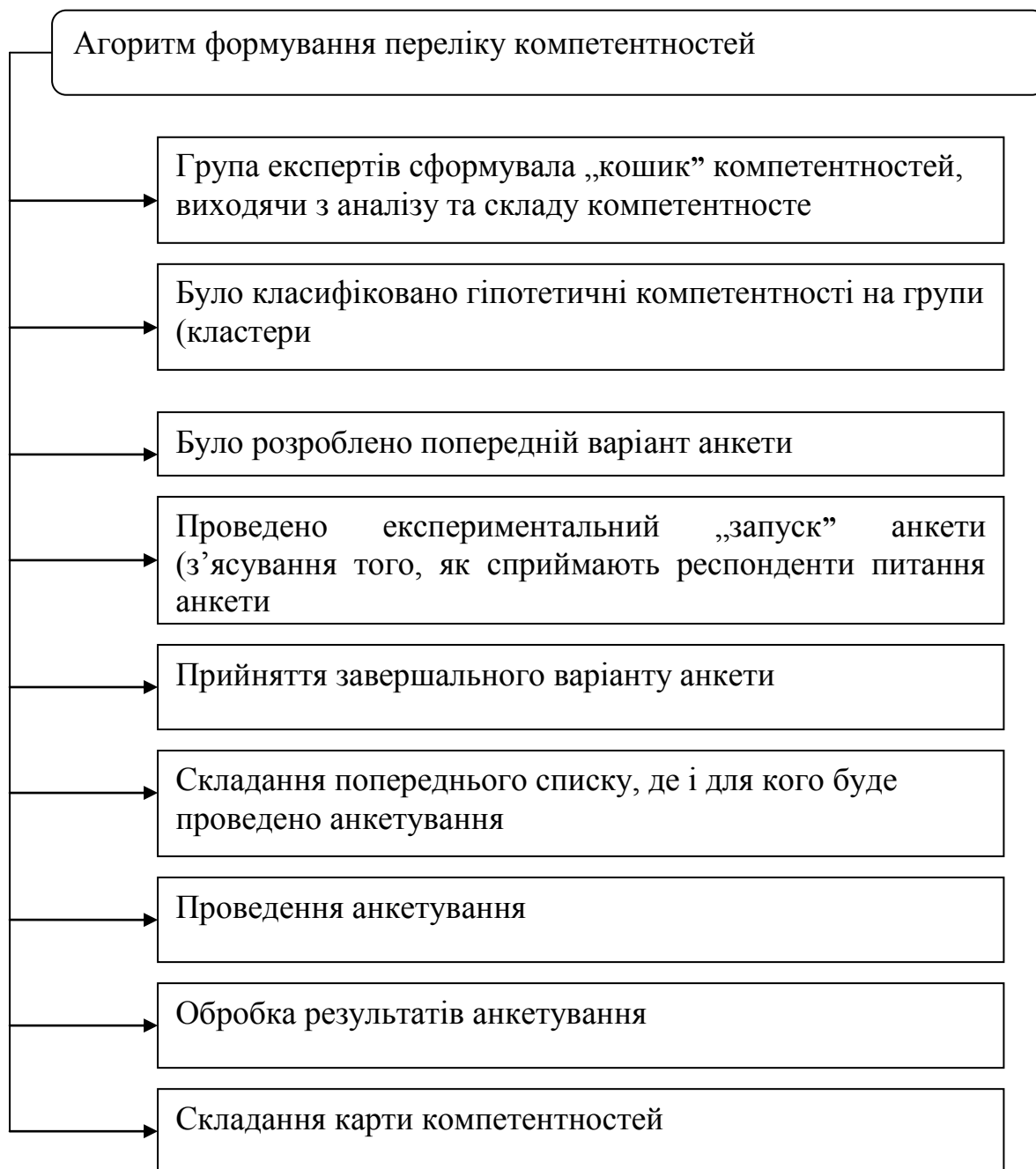

Рис. 1. Алгоритм формування переліку компетентностей

До анкетування були залучені викладачі Національного фармацевтичного університету, Коледжу НФаУ, Житомирського базового фармацевтичного коледжу, Тернопільського державного медичного університету ім. І. Горбачевського, які брали участь в опитуванні та обробці одержаних результатів з метою ранжирування та групування компетентностей бакалаврів та провізорів.

У дослідженні найбільш важливих компетентностей було враховано запропоновані вісім базових компетенцій, якими повинен володіти кожен європеєць для країн ЄС, які висунула Європейська комісія: компетенція рідної мови; компетенція іноземних мов; математична компетенція і компетенція в області фундаментальних, природничих і технічних наук; комп'ютерна компетенція; навчальна компетенція (здатність навчатись); міжособистісна компетенція і суспільна компетенція; компетенція підприємництва; культурна компетенція [1]. До анкет після ранжирування компетентностей не увійшли математична компетенція і компетенція в області фундаментальних, природничих і технічних наук; комп'ютерна компетенція, компетенція підприємництва.

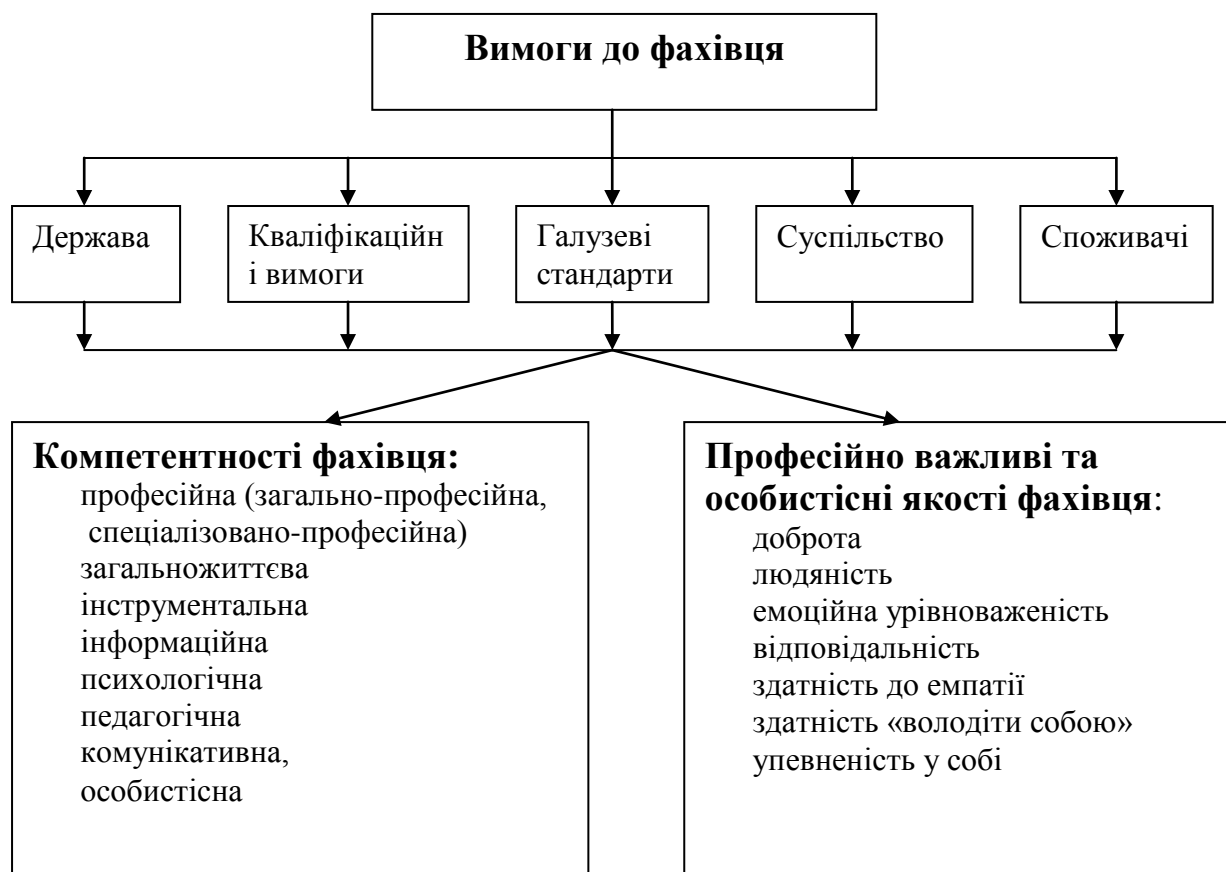

Рис. 2. Модель фахівця фармацевтичного профілю на основі компетентнісного підходу

Для визначення остаточного переліку компетентностей було запропоновано алгоритм обробки запропонованих компетентностей. На завершальному етапі було створено експертну раду з 12 осіб, до якої увійшли 8 викладачів, 2 завідувачі аптек, 2 провізори. На завершальному етапі формування переліку компетентностей провізора та з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України до розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики на основі компетентнісного підходу було запропоновано компетентності до яких увійшли: професійна (загально-професійна та спеціалізовано-професійна); загальножиттєва (ключова); інструментальна; інформаційна; психологічна, педагогічна; комунікативна; особистісна.

Проведене нами анкетування та опитування працівників аптечних закладів – аптек, аптечних кіосків, фірм, оптових складів та інші, свідчить, що на сучасному етапі спостерігається значний розрив між підготовкою кадрів, змістом підготовки і потребами галузі у компетентних, кваліфікованих кадрах.

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, ми дійшли висновку, що модель провізора на основі компетентнісного підходу враховує соціально-економічні умови суспільства, галузеві стандарти, специфіку професійної діяльності, кваліфікаційні вимоги, вимоги роботодавців та споживачів і є необхідною умовою у системі неперервної професійної фармацевтичної підготовки майбутніх фахівців.

Цитована література

1. Байденко В. І. Про можливість побудови єдиного Макета освітнього стандарту країн СНД як динамічної моделі норми якості вищої освіти / В. І. Байденко, В. Ф. Пугач, Н. М. Рогозіна, Н. О. Селезньова, В. Т. Федін // Болонський процес в Україні: наук.- метод зб. – 2005. – Вип. 46. – С.40-61.
2. Вітенко І. С. Професіограма лікаря загальної практики (сімейного лікаря) / І. С. Вітенко. – К., 1990. – 38 с.
3. Денисова Н. Г. Развитие компетентностного подхода в последипломном обучении фармацевтических специалистов на основе исследования образовательных потребностей персонала аптечных учреждений /

Н. Г. Денисова, И. Г. Комиссинская // Компетентность как проблема повышения качества образовательного процесса в университете: сб. мат. учеб.-метод. конф. (Курск, 1-2 февраля 2007 г.) / Под редакцией А. И. Лазарева, А. И. Конопки, Н. С. Степашова, О. О. Куриловой. – Курск.: КГМУ, 2007. – С. 20-23.

4. Платонов К. К. Личность в медицине: Этико-психологические проблемы медицины / К. К. Платонов. – М.: Медицина, 1978. – С.7– 32

5. Пономаренко М. С. Етична декларація – стандарт поведінки медпредставника, провізора-консультанта в інформаційно-довідковій та рекламній діяльності при просуванні ліків на фармацевтичному ринку України / М. С. Пономаренко, А. А. Бабський, Т. М. Краснянська, В. А. Сятиня // Фармацевтичний журнал. – 2007. – Вип. № 3. – С. 35-40.

6. Семиченко В. А. Системно-структурне моделювання складних об'єктів у психолого-педагогічних дослідженнях / В. А. Семиченко // Післядипломна освіта в Україні, 2003. – № 3. – С. 26-30.

7. Смирнова Е. С. Пути формирования модели специалиста с высшим образованием / Е. С. Смирнова. – Л.: Изд-во ЛГУ им. Л. А. Жданова, 1977. – 136 с.

8. Управління фармацією: Підручник для студ. вищ. навч. закладів / В. М. Толочко, І. В. Міщенко, Д. Л. Великий та ін.; За ред. В. М. Толочка. – Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2004. – 388 с.

9. Ясько Б. А. Психология личности и труда врача: курс лекций / Б. А. Ясько. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005. – 304 с.